

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Viite: Liikenne- ja viestintävaliokunta / HE 180/2017 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle tieliikennelaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset

Liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt lapsiasiavaltuutetulta lausuntoa hallituksen esityksestä tieliikennelaksi. Pyyntöissä teemaksi on määritelty *nuorten liikkuminen*.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi tieliikennelaki. Ehdotetulla lailla toimeenpannaan valtioneuvoston tekemä periaatepäätös tieliikenteen turvallisuudesta. Samalla muutettaisiin useita siihen liittyviä lakeja.

Tieliikennelaisissa koottaisiin yhteen liikenteessä käyttäytymisen säännöt, kuten liikenteen yleiset periaatteet, liikennesäännöt ja ajoneuvojen käyttämistä tiellä koskevat säännöt. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi muun muassa liikenteenohjauksesta ja liikennevirhemaksuista. Hallituksen esitykseen sisältyy myös ehdotuksia lainsäädännön purkamiseksi.

Lapsiasiavaltuutetulta ei ole pyydetty hallituksen esitykseen lausuntoa sen valmisteluvaiheessa.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsivaikutusten arviointi puuttuu

Lapsiasiavaltuutettu pitää valitettavana, että hallituksen esitykseen ei ole sisällytetty nimenomaista lapsivaikutusten arviointia. Hallituksen esityksessä on lapset tai nuoret huomioitu useamassa kohdissa tavalla tai toisella, mutta maininnat ovat hajallaan erittäin laajassa esityksessä. Vaikka eri asiayhteyksissä on asiaa kuvattu lasten näkökulmasta, muun muassa varovaisuusvelvollisuutta koskevassa kuvauksessa (s. 38-40), ei esityksen vaikutuksia lapsiin ole kuitenkaan arvioitu ja esitetty. Hallituksen esityksestä ei siten käy ilmi sen vaikutukset lapsiin ja nuoriin.

Lapsiasiavaltuutettu lähetti liikenne- ja viestintäministeriölle toukokuussa 2016 kirjelmän, jossa lapsiasiavaltuutettu pyysi ”liikenne- ja viestintäministeriötä kiinnittämään huomiota lapsivaikutusten arviointiin dokumentoidusti kaikessa sen hallinnonalan valmistelussa”.¹ Kirjelmässä viitattiin tuolloin valmistelussa olleeseen Liikennekaari-hankeeseen. Lapsiasiavaltuutettu muistutti julkisen vallan velvollisuudesta ottaa päätöksenteossa huomioon lapsen etu (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, 4 artikla). Lapsen edun mukaiset ratkaisut edellyttävät, että muutosten ja muiden toimien vaikutuksia lapsiin arvioidaan. YK:n lapsen oikeuksien komitea on todennut, että ”[j]otta täytäntöönpanotoimenpiteiden osalta voitaisiin taata, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon lainsäädännössä sekä politiikkojen suunnittelussa ja toteuttamisessa kaikilla hallitustasoilla, tarvitaan jatkuvaa lapsen oikeuksiin kohdistuvien vaikutusten arviointia, jonka avulla voidaan ennustaa kaikkien ehdotettujen lakien, politiikkojen tai määrärahojen vaikutusta lapsiin ja heidän oikeuksistaan nauttimiseen, sekä täytäntöönpanon todellisten lapsen oikeuksiin kohdistuvien vaikutusten jälkiarviointia”.²

Lasten ja nuorten näkemysten selvittäminen on keskeinen osa lapsivaikutusten arviointia. Nuorten näkemyksiä liikenneturvallisuuden parantamiseen on selvitetty liikenne- ja viestintäministeriön omassa hankkeessa ”Nuorten ääni liikenneturvallisuudelle” vuonna 2016. Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että hallituksen esityksessä ei näyttäisi olevan viittausta nuorten kuulemiseen, kyseiseen hankkeeseen tai sen loppuraporttiin lainkaan, vaikka kyseisen loppuraportin mukaan lainvalmistelussa oli tarkoitus kartoittaa nuorten kokemuksia tarkemmin ja hyödyntää niitä. Epäselväksi siten jää, mikä merkitys nuorten näkemyksille on valmistelussa annettu.

Hallituksen esitys nuorten liikkumisen näkökulmasta

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan hallituksen esityksellä on vaikutusta nuorten liikkumiseen erityisesti siltä osin, kun ehdotus koskee tieliikenneturvallisuutta, liikenteen sujuvuutta ja tienkäyttäjien yhdenvertaisuutta. Lapset ovat merkittävä ryhmä liikenteessä erityisesti jalankulkijana, pyöräilijänä ja julkisen liikenteen käyttäjänä. Nuoret liikkuvat myös paljon mopoilla ja kevytmoottoripyörillä. Liikenneturvan tilastojen mukaan tieliikenneonnettomuuksissa kuolee ja vammautuu huomattavasti enemmän lapsia ja nuoria kuin muissa liikennemuodoissa.³ Hallituksen esityksen ehdotukset voivat parantaa lasten ja nuorten turvallisuutta liikenteessä. Tämä edellyttää kuitenkin, että kaikki tienkäyttäjät ovat tietoisia lainsäädäntömuutosten edellyttämistä muutoksista liikennekäyttäytymiseen. Samalla on muistettava, että lainsäädäntömuutokset eivät yksinään takaa turvallisuutta liikenteessä. Edelleen on tärkeää, että kaikki tieliikenteessä olijat noudattavat erityistä varovaisuutta ja huolellisuutta, kun joukossa on lapsia ja nuoria.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi liikennesääntöjä ja liikennemerkkejä koskevaa sääntelyä, myös jalankulkua ja pyöräilyliikennettä koskien. Ehdotusten tavoitteena on selkeyttää sääntöjä ja parantaa turvallisuutta. Säännöksistä seuraavat oikeudet ja velvoitteet koskevat yhtäläillä lapsia ja nuoria tieliikenteen käyttäjinä. Jotta lapset ja nuoret osaisivat toimia liikenteessä oikein, heidän tulee tuntea liikennesääntöt ja muut ohjeistukset. Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin tärkeänä, että uusista liikennesäännöistä ja -merkeistä tiedotetaan tehokkaasti kaikenikäisille lapsille ja nuorille kunkin ikäkauden mukaisesti, lapsiystävällisellä tavalla heidän ymmärtämässä ja heidät tavoittavassa muodossa, erilaisin viestintävälinein.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa lisäksi, että nuorten on tärkeää olla tietoisia myös liikenneerikkomusten seuraamusjärjestelmästä ja siihen tulevista muutoksista. Maksamattomat mopoilusta saadut sakot, joukko-liikenteestä saatujen tarkastusmaksujen ohella, ovat yleisin syy 15-17-vuotiaiden nuorten joutumiselle ulosottoon. Tiedottamista, opastusta sekä liikenteen turvallisuuskasvatusta on siten tärkeää tehdä myös tästä näkökulmasta.

Hallituksen esitys sisältää ehdotuksia, joilla pyritään lisäämään pyöräilyä. Pyöräily on lasten ja nuorten on jo nyt usein käyttämä liikuntamuoto. Lapsiasiavaltuutettu pitää pyöräilyn lisäämiseen tähtääviä toimia erittäin

tärkeinä. Turvallisten ja sujuvien pyöräilyreittien ylläpito ja lisääminen edistävät lasten ja nuorten fyysistä liikkumista.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan on hyvä, että pyöräilykypärän vähintäänkin käyttösuositus säilytetään laissa. Suosituksen poisto laista olisi antanut viestin, että kypärän käyttö ei ole tärkeää ja vähentänyt todennäköisesti entisestään kypärän käyttö lasten ja nuorten piirissä. On epäselvää, onko suosituksella ollut vaikutusta pyöräilyn määrään lasten ja nuorten piirissä. Kypäräpakko olisi vielä selkeämpi viesti turvallisen liikkumisen tärkeydestä. Selkeänä säännöksenä se voisi toimia myös tehokkaana asennekasvatuksena. Pyöräilystä saatava suuri hyöty suhteessa onnettomuusriskiin on toiminut perusteluna, jotta kypärän käyttösuosituksesta tulisi luopua. Lasten ja nuorten kohdalla kuitenkin onnettomuudesta aiheutuvat seuraukset voivat olla paljon pidempiä ja laajakantoisempia kuin aikuisilla, joten jokainen mahdollinen onnettomuus tulisi estää niin hyvin kuin mahdollista. Lasten ja nuorten turvallisuustietoisuutta on syytä parantaa tästäkin näkökulmasta. Kyse on pitkälti asennekasvatuksesta, aikuisilta nuorille mutta myös nuorten välillä.

Jyväskylässä 11.4.2018

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies

¹ Verkossa <http://lapsiasia.fi/tata-mielta/aloitteet/2016-4/lapsiasiavaltuutetun-kirjelma-liikenne-ja-viestintaministeriolle-lapsivaikutusten-arvioinnista-julkisen-liikenteen-ja-taksiliikenteen-suunnittelussa/>

² YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon, kohta 35.

³ Ks. esim.

https://www.liikenneturva.fi/sites/default/files/materiaalit/Tutkittua/Tilastot/tilastokatsaukset/tilastokatsaus_nuoret.pdf